

Het Oude Testament als boek van de kerk (5)

© Riemer Roukema

Gepubliceerd in *Protestantse Kerkbode Groningen* 3 dec. 2011, 2; *Geandewei* 9 dec. 2011, 3; *Christelijk Weekblad* 6 jan. 2012, 10 en op www.riemerroukema.nl

Voordat we deze serie besluiten met een paar 'moeilijke' teksten uit het Oude Testament, volgt hier een intermezzo. We spreken wel steeds over het Oude Testament alsof het duidelijk is wat dat precies is, maar de omvang ervan stond niet van meet aan vast. Ook over de benaming 'Oude Testament' is wel iets te zeggen.

In de tijd van Jezus en de apostelen rekende men veel gezaghebbende boeken tot 'de Schrift' of 'de Schriften', maar daarvan bestond destijds nog geen afgeronde canon. Die Schriften werden ingedeeld in de boeken van Mozes, de profeten (ook Jozua, Rechters, Samuel en Koningen hoorden daarbij) en overige geschriften zoals Job, Psalmen, Spreuken, enzovoorts. Die indeling treffen we aan in Lucas 24:44, waar sprake is van 'Mozes, de Profeten en de Psalmen'. Bij de joden stonden enkele geschriften nog onder kritiek, zoals Hooglied en Prediker. Sommige christenen hechtten aanvankelijk gezag aan het boek Henoch. Dat blijkt bijvoorbeeld hieruit, dat het in het Nieuwe Testament wordt aangehaald in de brief van Judas, vers 14-15. Toch heeft dat boek het in de christelijke canon niet gehaald; en evenmin toen rabbijnen later de joodse canon hebben vastgesteld waarmee Nederlandse protestanten doorgaans vertrouwd zijn.

Al in de derde en tweede eeuw vóór Christus zijn de Hebreeuwse Schriften van die tijd in het Grieks vertaald. Die vertaling wordt naar het vermeende aantal van de zeventig vertalers de Septuaginta genoemd ('zeventig' betekent dat). Aan die Griekse vertalingen is een aantal boeken toegevoegd, die de kerk van de eerste eeuwen doorgaans ook tot de Schrift rekende. Het gaat om Tobit, Judit, 1-2 Makkabeeën, Wijsheid van Salomo, Wijsheid van Jezus Sirach, Baruch, Brief van Jeremia, Gebed van Manasse, en de toevoegingen aan Ester en Daniël. Voor de rooms-katholieke en oosters-orthodoxe kerken horen die boeken er nog steeds helemaal bij.

Ten tijde van de Reformatie nam Martin Luther die boeken in zijn Bijbelvertaling op, en aanvankelijk hebben ook de Calvinisten ze overgenomen, maar voor de kerkhervormers hadden ze een geringere status. Ze hoorden immers niet bij de Hebreeuwse boeken van het Oude Testament. Ze werden apocrief genoemd; 'verborgen' betekent dat. Aanvankelijk stonden die boeken wel in de Statenvertaling van 1637, maar omdat ze geen groot gezag hadden, hebben de drukkers ze er al gauw uit weggelaten. In sommige hedendaagse Bijbeluitgaven staan ze wel weer, maar omdat de benaming 'apocriefe boeken' niet helemaal juist is, worden ze nu meestal 'deuterocanonieke boeken' genoemd. Dat betekent dat ze wel tot de canon horen, maar op het tweede plan staan. In de Nederlandse Geloofsbelijdenis van 1561 worden ze opgesomd in artikel 6. Daar wordt bovendien nog 4 Ezra vermeld; dat boek hoorde er destijds ook bij.

Houden we nu even de benaming 'apocriefe boeken' aan, dan is het van belang te beseffen dat deze apocriefen van het Oude Testament een heel andere status hebben dan de apocriefe boeken uit het vroege christendom. In de tweede en derde eeuw van het christendom zijn allerlei evangeliën, handelingen, brieven en openbaringen geschreven waaraan de kerk geen gezag heeft toegekend en die dus niet in de canon zijn opgenomen. Het betreft bijvoorbeeld het Evangelie van Thomas, de Handelingen van Johannes, Openbaringen op naam van Paulus en Petrus en Jacobus, enzovoorts. Uit onwetendheid worden zulke apocriefe geschriften soms op één lijn gesteld met de apocriefe (deuterocanonieke) boeken van het Oude Testament, maar dat is een misvatting. De apocriefen van het Oude Testament bevatten geen vreemde opvattingen waarvan de kerk zich distantieert. De apocriefen uit het vroege christendom daarentegen heeft de kerk of afgewezen, of ze heeft er ten minste afstand van gehouden door ze niet in de canon van het Nieuwe Testament op te nemen.

Ten slotte: de benaming 'Oude Testament' voor de collectie van Israëls heilige Schrift is typisch christelijk en hangt samen met zijn tegenhanger, het Nieuwe Testament. Joden

spreken over Tenach, naar de Hebreeuwse beginletters van Torah, Profeten (*nebiïem*) en Geschriften (*chetoebim*). 'Oude Testament' betekent oorspronkelijk 'het oude verbond' (Gods verbond met Israël) en is ontleend aan 2 Korintiërs 3:14, waar Paulus schrijft over de voorlezing van de boeken van het oude verbond. Er zijn christenen die liever niet van 'Oude Testament' spreken omdat dat de indruk wekt dat die geschriften verouderd zijn. Dit lijkt te worden bevestigd door Hebrëen 8:13. Als alternatief voor 'Oude Testament' wordt daarom soms gesproken van 'Eerste Testament'. Maar ook christenen die vasthouden aan de benaming 'Oude Testament' moeten zich bedenken dat het helemaal bij de Bijbel hoort en slechts ten dele is verouderd.